

USPOREĐIVANJE NAPRETKA U SOCIJALIZACIJI UČENIKA USPORENOG KOGNITIVNOG RAZVOJA U RAZLIČITIM OBLICIMA ODGOJNO—OBRAZOVNOG RADA

Ljiljana Mavrin—Cavor
Snježana Kocijan

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Originalni znanstveni članak
UDK: 376.4

SAŽETAK

Cilj je ovog rada bio da se ispituju efekti integracije učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovnim uvjetima odgoja i obrazovanja na području socijalizacije. Stoga su se u toku šestomjesečnog perioda provodila četiri različita oblika odgoja i obrazovanja na uzorku od 68 učenika usporenog kognitivnog razvoja. Za procjenu efekta socijalizacije poslužila nam je AAMD skala socijalne adaptacije.

Rezultati univarijatne analize varijance pokazuju male efektie ekeperimentalnog modela rada na socijalizaciji učenika. Nešto je povećana "socijalna interakcija", ali ne u dovoljnoj mjeri, jer je grupa u posebnim uvjetima procijenjena kao uspješnija na tom području. Viša razina socijalizacije dostignuta je u eksperimentalnoj grupi u nekim varijablama "samostalnosti". Uspoređujući grupe po rezultatima na II. dijelu AAMD skale — najnižu razinu socijalizacije postiže grupa u posebnim uvjetima, dok grupe u redovnim uvjetima imaju slične rezultate.

U daljnjim ispitivanjima bit će potrebno doraditi eksperimentalni oblik rada, kako bi se postigli viši socijalizacijski efekti.

1. UVOD

U svrhu ispitivanja socijalizacijskih efekata integracije učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovne uvjete odgoja i obrazovanja primijenjena je skala namijenjena utvrđivanju stupnja adaptivnog ponašanja, AAMD skala socijalne adaptacije (1975). Prema Grossmanu (1977) adaptivno ponašanje predstavlja uspješnost s kojom osoba savladava prirodne i socijalne zahtjeve svoje okoline. Stoga je prema konceptu Američke asocijacije za mentalnu retardaciju (AAMD) adaptivno ponašanje jednako važno kao i inteligencija u definiranju pojma "Mentalna retardacija". Pritom se uzima u obzir:

1. stupanj do kojeg je osoba sposobna da funkcionira i nezavisno brine o sebi i

2. stupanj do kojeg se osoba u zadovoljavajućoj mjeri susreće s kulturno određeni-

nim zahtjevima osobne i socijalne odgovornosti.

Zbog nedostatka adekvatnih postupaka za objektivnu procjenu adaptivnog ponašanja 1965. je započet projekt (Adaptive Behavior Project) koji je rezultirao Skalom adaptivnog ponašanja I. dio (Adaptive Behavior Scale) autora Lelanda, Shellhaasa, Nihire i Fostera (1969), a iste godine je konstruiran i drugi dio skale. Od nastanka prve verzije skale pa do 1975. godine načinjen je velik broj instrumenata za adaptivno ponašanje, raznih tehničkih i mjernih karakteristika. Značajnija od njih je Baltazar Scalles of Adaptive Behavior (BSAB), sa svrhom unapređenja i evaluacije individualiziranih programa treninga za teže i teško mentalno retardirane.

Skala "Mid—Nebraska Mental Retardation Services Thee Track System" ispi-

tuje tri komponente, i to osnovne vještine, vještine potrebne za život u zajednici i razvoj radnih vještina. Ona omogućuje uvid u polaznu osnovu za programiranje rada s mentalno retardiranim osobama svih stupnjeva retardacije.

AAMD skala adaptivnog ponašanja namijenjena je za procjenu ponašanja osoba s mentalnom retardacijom, emocionalnim problemima i drugim razvojnim problemima.

Od svog je nastanka više puta modificirana na bazi item analize, vodeći računa o pouzdanosti među procjenjivačima, diskriminaciji institucionaliziranih mentalno retardiranih, koji su ranije klasificirani, te o diskriminaciji između adaptivnog ponašanja i izmjerene inteligencije.

Nihira (1969) je faktorskom analizom izolirao 3 glavne dimenzije: ličnu nezavisnost, socijalnu neadaptiranost i ličnu neadaptiranost. Brojna ispitivanja nastala nakon publiciranja skale (Tomiyasu, 1977; Nihira 1977; Clements, i sur. 1980) odnose se na metrijske karakteristike skale i način procjenjivanja. Tako se pokazalo (Clements i sur. 1980) da bodovanje samo na osnovi frekvencija određenog ponašanja u II. dijelu skale ne daje informacije o ozbiljnosti problema. Utvrdili su da ponašanja variraju po težini; pa su izračunali na osnovi procjene stručnjaka težinu za svaku tvrdnju, što je u skladu s rezultatima ispitivanja Mac Donalda i Bartona (1986).

Neka se istraživanja odnose na ispitivanje utjecaja raznih vidova tretmana i smještaja retardiranih osoba. Tako je Mac Eachron (1983) ispitivao djelovanje promjene smještaja u redovne uvjete u odnosu na klasične, intitucionalne i ustanovio da se adaptivno ponašanje poboljšalo u redovnim

uvjetima. Kleinberg i Galligan (1983), baveći se sličnom problematikom, zabilježili su poboljšanje na pojedinim područjima, ali ne i na području novog učenja.

Nađene su na bazi primjene ove skale i neke razlike u adaptivnom ponašanju između raznih subgrupa s obzirom na godine starosti, spol, procijenjene intelektualne sposobnosti, etiologiju, smještaj, fizičko oštećenje i upotrebu lijekova.

Interesantan je nalaz Futtermana i Arndta (1983) da bodovi na Skali adaptivnog ponašanja imaju veću prognostičku valjanost od mentalne dobi.

Stoga u ovom istraživanju primjena navedene skale ima svrhu da posluži, kao jedan od danas najrazrađenijih mjernih instrumenata za razlikovanje uspješnosti socijalne adaptacije djece usporenog kognitivnog razvoja u različitim organizacijskim oblicima odgoja i obrazovanja.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Ovim se radom želio ispitati efekat integracije učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovnim uvjetima odgoja i obrazovanja na području njihove socijalizacije.

Nakon što je ispitan napredak u socijalizaciji učenika od inicijalnog do finalnog ispitivanja¹, htjelo se utvrditi kakav je socijalizacijski učinak eksperimentalnog modela rada usporedbom rezultata učenika eksperimentalnih i kontrolnih grupa u finalnom ispitivanju.

3. METODE RADA

3.1 Uzorak ispitanika

Već u više prethodnih radova (Stančić i sur., 1984, Mavrin—Cavor, 1987.) detalj-

¹ Rezultati su interpretirani u radu Ljiljana Mavrin—Cavor: Neki socijalizacijski efekti integracije djece usporenog kognitivnog razvoja (u tisku).

no je opisan uzorak, koji čini 68 učenika usporenog kognitivnog razvoja prvog, drugog i trećeg razreda osnovne škole. Jedna grupa od 17 učenika činila je eksperimentalnu grupu, u kojoj se tokom šest mjeseci primjenjivao poseban program rada. Tri su grupe kontrolne, svaka po 17 učenika, ali u različitim uvjetima. U K_1 grupi učenici su u redovnom razredu bez stručne pomoći defektologa, u K_2 grupi povremeno im se pruža pomoć od strane defektologa stručnog suradnika, a K_3 grupa je u posebnim uvjetima gdje defektolog po važećem programu za posebne uvjete (Opći i nastavni plan i program, 1973) provodi odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju.

3.2 Mjerni instrument

AAMD skala adaptivnog ponašanja (1975) primijenjena u ovom ispitivanju prilagođena je našim uvjetima.

Od 10 područja, koliko čini I. dio skale, ovdje je uzeto 9, tj. bez aktivnosti vezanih uz radno mjesto (zbog kronološke dobi naših ispitanika).

Prvi dio skale čini sljedećih 10 područja, koja se odnose na usvajanje vještina i navika svakodnevnog života:

1. Samostalnost
2. Tjelesni razvoj
3. Upotreba novca
4. Komunikacija
5. Brojevi i vrijeme
6. Aktivnost u domaćinstvu
7. Aktivnosti vezane uz radno mjesto
8. Samoinicijativnost i ustrajnost
9. Odgovornost
10. Socijalna interakcija.

Svako od navedenih područja sadrži niz čestica koje detaljno opisuju stupanj usvojenosti procjenjivanih vještina i navika. Ukupno ih je 93 analiziranih u ovom ispitivanju.

Drugi dio skale odnosi se na karakteristike ličnosti i nepoželjne oblike ponašanja i sadrži 14 područja s 57 ovdje analiziranih varijabli.

1. Sklonost silovitom ponašanju i uništavanju
2. Nesocijalno ponašanje
3. Otpor prema autoritetu
4. Neodgovorno ponašanje
5. Povučeno ponašanje
6. Stereotipno ponašanje i čudni manirizmi
7. Neprijmerene navike u kontaktu s drugima
8. Neprihvatljive govorne navike
9. Neprihvatljive neobične navike
10. Ponašanje upravljeno protiv samog sebe
11. Sklonost hiperaktivnom ponašanju
12. Neprihvatljivo seksualno ponašanje
13. Psihički poremećaji
14. Upotreba lijekova

3.3 Način ispitivanja i eksperimentalni program socijalizacije

Procjenu stupnja socijalizacije učenika usporenog kognitivnog razvoja vršili su razredni nastavnici na početku i na kraju eksperimentalnog perioda od 6 mjeseci. U proteklom periodu provodio se programirani rad na području socijalizacije. Osnova za izradu programa socijalizacije bili su rezultati inicijalnog ispitivanja na mjernim instrumentima kojima se socijalizacija mjerila (AAMD skala, SSV skala, DR–2 test, Skala procjene socijalnog ponašanja).

Programe rada izrađivali su defektolozi – stručni suradnici u suradnji s razrednim nastavnikom na temelju općeg programa.

Izvedbeni program za svako dijete čini osnovu individualiziranog pristupa, koji se neprestano prilagođava mogućnostima i napretku učenika.

U okviru 8 sati tjedno dodatnog rada s učenicima usporenog kognitivnog razvoja 1 sat je predviđen za rad na socijalizaciji. Pored toga konzultativnom pomoći razrednim nastavnicima i pripremom ostalih učenika predviđeno je ostvarivanje programa socijalizacije u redovnom razredu. Nadalje se planirao rad s roditeljima u vidu konzultativne pomoći defektologa o radu s djetetom kod kuće.

3.4 Metode obrade rezultata

Prikupljeni podaci analizirani su univarijantnom analizom varijance u Sveučilišnom računskom centru u Zagrebu.

4. REZULTATI I DISKUSIJA

4.1 Uspoređivanje finalnih rezultata učenika usporenog kognitivnog razvoja na AAMD skali socijalne adaptacije I. dio

Univarijantnom analizom rezultata ispita-

nika, kojom se željelo utvrditi da li su postignute statistički značajne razlike između eksperimentalne i kontrolnih grupa na kraju se eksperimentalnog perioda ustanovilo (tablice 1, 2 i 3) da u svih devet analiziranih skupnih varijabli AAMD skale I. dio, koja se odnosi na usvajanje znanja, vještina i navika, nije nađena statistički značajna razlika između eksperimentalne grupe E i kontrolne grupe K_1 . Između eksperimentalne i kontrolne K_2 grupe statistički je značajna razlika među srednjim vrijednostima samo na području "socijalna interakcija" ($F = 5,89$; $P = .02$) u korist eksperimentalne grupe. Eksperimentalna i kontrolna grupa u posebnim uvjetima K_3 značajno se razlikuju na dva područja, i to u "komunikaciji" i "socijalnoj interakciji", s tim da je grupa K_3 procijenjena kao uspješnija.

Uvidom u razlike između grupa po pojedinačnim varijablama razlike su nešto veće, ali različitog smjera. Tako je E grupa procijenjena kao uspješnija od K_1 grupe

Tablica 1

Analiza varijance čestica AAMD skale I. dio za grupu E i K_1

Red. br. čestice	Naziv čestice	\bar{X}_E	\bar{X}_{K_1}	Univarij. F omjer	Razina značajnosti
1.	SAMOSTALNOST	99,357	99,8	0,0063 ^x	.9372
2.	TJELESNI RAZVOJ	28,0714	27,8667	.0368 ^x	.8493
3.	UPOTREBA NOVCA	12,2143	13,0000	.6767	.4179
4.	KOMUNIKACIJA	34,0	36,20	1,1648	.2900
5.	BROJEVI I VRIJEME	11,1429	13,2667	2,6998	.1120
6.	AKTIVNOSTI U DOMAĆINSTVU	13,7143	14,1333	.0689	.7950
8.	SAMOINICIJATIVNOST I USTRAJNOST	16,3571	16,0000	.0791	.7806
9.	ODGOVORNOST	5,8571	5,6667	.1446	.7067
10.	SOCIJALNA INTERAKCIJA	26,0	26,0	.0000 ^x	1,0000

\bar{X}_E – aritmetička sredina eksperimentalne grupe

\bar{X}_{K_1} – aritmetička sredina kontrolne K_1 grupe

x) – značajne razlike između aritmetičkih sredina grupa

Tablica 2

Analiza varijance čestica AAMD skale I. dio za učenike E i K₂ grupe

Red.br. čestice	Naziv čestice	\bar{X}_E	\bar{X}_{K_2}	Univarij. F omjer	Razina značajnosti
1.	SAMOSTALNOST	99,3571	100,1538	.0284 ^x	.8676
2.	TJELESNI RAZVOJ	28,0714	29,3077	3,0054	.0953
3.	UPOTREBA NOVCA	12,2143	13,4615	2,2680	.1446
4.	KOMUNIKACIJA	34,0000	33,6154	.0251 ^x	.8755
5.	BROJEVI I VRIJEME	11,1429	10,8462	.3129	.5809
6.	AKTIVNOSTI U DOMAĆINSTVU	13,7143	13,9231	.0208 ^x	.8866
8.	SAMOINICIJATIVNOST I USTRAJNOST	16,3571	15,3077	.6146	.4404
9.	ODGOVORNOST	5,8571	5,6154	.2302	.6356
10.	SOCIJALNA INTERAKCIJA	26,0000	22,6923	5,8994	.0227

\bar{X}_E – aritmetička sredina E grupe

\bar{X}_{K_2} – aritmetička sredina K₂ grupe

x) – značajne razlike između aritmetičkih sredina grupa

Tablica 3

Analiza varijance čestica AAMD skale I. dio za E grupu i K₃

Red.br. čestice	Naziv čestice	\bar{X}_E	\bar{X}_{K_3}	Univarij. F omjer	Razina značajnosti
1.	SAMOSTALNOST	99,3571	96,0588	.4035	.5302
2.	TJELESNI RAZVOJ	28,0714	28,7059	.5384	.4690
3.	UPOTREBA NOVCA	12,2143	12,6471	.1294	.7217
4.	KOMUNIKACIJA	34,0000	39,3529	8,1594	.0078
5.	BROJEVI I VRIJEME	11,1429	10,4706	1,1187	.2989
6.	AKTIVNOSTI U DOMAĆINSTVU	13,7143	14,8235	.4155	.5243
8.	SAMOINICIJATIVNOST I USTRAJNOST	16,3571	17,4118	.8273	.3706
9.	ODGOVORNOST	5,8571	6,2353	.4375	.5136
10.	SOCIJALNA INTERAKCIJA	26,0000	29,0588	5,6463	.0243

\bar{X}_E – aritmetička sredina E grupe

\bar{X}_3 – aritmetička sredina K₃ grupe

x) – značajne razlike između aritmetičkih sredina grupa

u pogledu samostalnosti na području "odjeća". Usporedi li se eksperimentalna grupa s K_2 grupom vidi se da je u nekim navikama bolja jedna, a u drugim druga grupa. Međutim, kontrolna grupa je uspješnija od eksperimentalne u svim pojedinačnim varijablama u kojima je nađena statistički značajna razlika na području "socijalne interakcije". U odnosu na kontrolnu grupu u posebnim uvjetima bolje je procijenjena E grupa u varijablama "samostalnosti", ali je K_3 grupa dostigla višu socijalizacijsku razinu u varijablama "komunikacije" i "socijalne interakcije".

Iz navedenih rezultata nije moguće konstatirati da je eksperimentalna grupa, koja je radila po posebnom modelu, na kraju eksperimenta uspješnija od kontrolnih grupa. Ona je samo u pogledu socijalne interakcije procijenjena boljom od K_2 grupe, ali slabijom od K_3 grupe. Postigla je više rezultata od svih kontrolnih grupa u nekim varijablama područja "samostalnost", na kojima se i pokazao najveći pomak od inicijalnog do finalnog ispitivanja. Neočekivani je viši rezultat grupe u posebnim uvjetima u odnosu na "komunikaciju" što bi mogla biti posljedica nižih kriterija u procjeni defektologa u posebnim uvjetima. Ti su podaci u skladu s rezultatima vertikalne analize podataka (od inicijalnog do finalnog ispitivanja), gdje se ustanovilo da je došlo do pomaka prema višim rezultatima u svim grupama, osim u grupi u posebnim uvjetima, koja je već u inicijalnom ispitivanju procijenjena da je u znatnom stupnju usvojila vještine i navike.

Eksperimentalna grupa je slabija od kontrolnih grupa K_1 i K_3 u odnosu na komunikaciju, tj. nije došlo u E grupi do značajnijeg pomaka kroz šest mjeseci eksperimentalnog perioda, za što je bio potreban duži period intenzivnog rada.

4.2 Uspoređivanje finalnih rezultata u učenika usporenog kognitivnog razvoja na AAMD skali socijalne adaptacije II. dio

Rezultati univarijatne analize varijance (Tablice 4, 5 i 6) pokazuju da se eksperimentalna grupa statistički značajno razlikuje na kraju ispitivanja od kontrolne grupe K_1 i K_3 u odnosu na "neodgovorno ponašanje", koje je izrazitije u kontrolnim grupama. Tim razlikama pridonosi varijabla "uzima tuđe stvari bez dozvole". Razlika među grupama je i s obzirom na "upotrebu lijekova", tj. u K_2 i K_3 grupi se više koriste lijekovi, koji djeluju kao stimulansi ili sedativi.

Eksperimentalna grupa se u najvećem broju varijabli statistički značajno razlikuje od kontrolne grupe u posebnim uvjetima K_3 , i to u "manipuliranju drugima" iz područja "nesocijalno ponašanje", u "neodgovornom ponašanju", "sramežljivosti" iz područja "povučenog ponašanja", u "lošem reagiranju na frustracije" u grupi "psihički poremećaji" i u "upotrebi lijekova". Razlike su manje uočljive u odnosu na kontrolnu grupu K_1 , tj. one se javljaju u "neodgovornom ponašanju" i "ponašanju upravljenom protiv sebe", a najmanje značajne razlike su u odnosu na K_2 grupu, što je i razumljivo s obzirom na slične uvjete odgoja i obrazovanja tih grupa.

Premda je u vertikalnoj analizi jedina statistički značajna razlika bila u odnosu na "povučeno ponašanje", koje se smanjilo samo u eksperimentalnoj grupi, u finalnim rezultatima nema statistički značajne razlike među grupama u odnosu na to područje.

Međutim, varijabla po kojoj se razlikuju E i K_3 grupa, "sramežljivost", čak pokazuje više rezultate u eksperimentalnoj grupi što znači da se u periodu od šest mjeseci još nije dostigla zadovoljavajuća razina na

tom području. Uvidom u veličine aritmetičkih sredina E grupa i K_3 grupe uočava se trend više neprihvatljivih oblika ponašanja u učenika u posebnim uvjetima, što naročito dolazi do izražaja u prisustvu "psi-

hičkih poremećaja". Pritom treba voditi računa o karakteristikama učenika u posebnim uvjetima, o prisustvu dodatnih oštećenja, što pridonosi tim rezultatima.

Tablica 4

Analiza varijance čestica AAMD skale II. dio za učenike E i K_1 grupe

Red.br. čestice	Naziv čestice	\bar{X}_E	\bar{X}_{K_1}	Univarij. F omjer	Razina značajnosti
1.	SKLONOST SILOVITOM PONAŠANJU I UNIŠTAVANJU	9,000	7,7333	.2784	.6021
2.	NESOCIJALNO PONAŠANJE	12,2143	10,8000	.1634	.6892
3.	OTPOR PREMA AUTORITETU	10,0	10,0	.0000 ^x	1,0000
4.	NEODGOVORNO PONAŠANJE	2,2857	3,000	4,3642	.0463
5.	POVUČENO PONAŠANJE	4,9286	6,4667	1,5182	.2285
6.	STEREOTIPNO PONAŠANJE I MANIRIZMI	2,8571	3,0000	.0691	.7946
7.	NEPRIMJERENE NAVIKE U KONTAKTU S DRUGIMA	1,7857	1,4000	.9102	.3485
8.	NEPRIHVATLJIVE GOVORNE NAVIKE	2,0000	1,3333	1,6928	.2042
9.	NEPRIHVATLJIVE I NEOBIČNE NAVIKE	4,7143	5,7333	1,1550	.2920
10.	PONAŠANJE UPRAVLJENO PROTIV SAMOG SEBE	1,0000	1,8000	3,0973	.0897
11.	SKLONOST HIPERAKTIVNOM PONAŠANJU	1,9286	1,6000	.2621	.6128
12.	NEPRIHVATLJIVO SEKSUALNO PONAŠANJE	1,9000	1,0000	1,0743	.3092
13.	PSIHIČKI POREMEĆAJI	11,3571	11,6667	.0331 ^x	.8571

\bar{X}_E – aritmetička sredina E grupe

\bar{X}_{K_1} – aritmetička sredina K_1 grupe

x) – značajne razlike između aritmetičkih sredina grupa

Tablica 5

Analiza varijance čestica AAMD skale II. dio za grupe E i K₂

Red.br. čestice	Naziv čestice	\bar{X}_E	\bar{X}_{K_2}	Univarij. F omjer	Razina značajnosti
1.	SKLONOST SILOVITOM PONAŠANJU I UNIŠTAVANJU	9,0000	7,0000	.7406	.3970
2.	NESOCIJALNO PONAŠANJE	12,2143	10,6667	.1593	.6929
3.	OTPOR PREMA AUTORITETU	10,0000	12,2000	.3975	.5337
4.	NEODGOVORNO PONAŠANJE	2,2857	3,8667	2,0144	.1673
5.	POVUČENO PONAŠANJE	4,9286	6,4000	1,7171	.2011
6.	STEREOTIPNO PONAŠANJE I MINIRIZMI	2,8571	3,3333	.4476	.5092
7.	NEPRIMJERENE NAVIKE U KONTAKTU S DRUGIMA	1,7857	1,6667	.0323 ^x	.8586
8.	NEPRIHV. GOVORNE NAVIKE	2,0000	1,5333	.6897	.4135
9.	NEPRIHV. I NEOBIČNE NAVIKE	4,7143	8,0667	1,7695	.1946
10.	PON. UPRAVLJENO PROTIV SAMOG SEBE	1,000	1,8000	1,8418	.1860
11.	SKLONOST HIPERAKTIVNOM PONAŠANJU	1,9286	3,7333	2,9502	.0973
12.	NEPRIHV. SEKS. PONAŠANJE	4,0000	4,0667	.9310	.3432
13.	PSIHIČKI POREMEĆAJI	11,3571	13,0000	.9017	.3507
14.	UPOTREBA LIJEKOVA	1,0000	1,4667	5,5059	.0265

\bar{X}_E – aritmetička sredina E grupe

\bar{X}_{K_2} – aritmetička sredina K₂ grupe

x) – značajne razlike između aritmetičkih sredina grupa

Tablica 6

Analiza varijance čestica AAMD skale II. dio za grupe E i K₃

Re.br. čestice	Naziv čestice	\bar{X}_E	\bar{X}_{K_3}	Univarij. F omjer	Razina značajnosti
1.	SKLONOST SILOVITOM PONAŠANJU I UNIŠTAVANJU	9,0000	13,8667	1,2786	.2681
2.	NESOCIJALNO PONAŠANJE	12,2143	20,8000	2,0269	.1660
3.	OTPOR PREMA AUTORITETU	10,0000	13,3333	1,2533	.2728
4.	NEODGOVORNO PONAŠANJE	2,2857	5,5333	6,5969	.0161
5.	POVUČENO PONAŠANJE	4,9286	4,7333	.0449	.8337
6.	STEREOTIPNO PONAŠANJE I MANIRIZMI	2,8571	2,8000	.0106	.9187
7.	NEPRIMJERENE NAVIKE U KONTAKTU S DRUGIMA	1,7857	1,9333	.0941	.7614
8.	NEPRIHVATLJIVE GOVORNE NAVIKE	2,0000	2,0000	.0000	1,0000
9.	NEPRIHVATLJIVE I NEOBIČNE NAVIKE	4,7143	5,4667	1,0383	.3173
10.	PONAŠANJE UPRAVLJENO PROTIV SAMOG SEBE	1,0000	1,2000	1,7774	.1936
11.	SKLONOST HIPERAKT. PONAŠANJU	1,9286	2,6667	.7594	.3912
12.	NEPRIHVATLJIVO SEKSUALNO PONAŠANJE	4,0000	4,6667	1,1535	.2923
13.	PSIHIČKI POREMEĆAJI	11,3571	14,2667	1,6682	.2074
14.	UPOTREBA LIJEKOVA	1,0000	1,7333	5,0228	.0334

\bar{X}_E – aritmetička sredina E grupe

\bar{X}_{K_3} – aritmetička sredina K₃ grupe

5. ZAKLJUČAK

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da je primijenjena AAMD skala adaptivnog ponašanja omogućila uvid u socijalizacijske efekte odgoja i obrazovanja u različitim redovnim i posebnim uvjetima, što je u skladu s nalazima drugih autora (Mac Eachron, 1983). Međutim, za većinu područja socijalne adaptacije nisu nađene statistički značajne razlike među grupama. Odnosno nađeni su pomaci samo na nekim područjima kao i u radu Weinberga i Galligana (1983).

Pokazalo se da je postignut mali efekat primjenom eksperimentalnog modela, tj. da je na kraju E grupa postigla značajno viši stupanj socijalizacije od ostalih kontrolnih grupa u redovnim uvjetima samo u "socijalnoj interakciji". Ipak je grupa u posebnim uvjetima K₃ po procjeni defektologa najuspješnija. Obrazloženje možemo tražiti u nedovoljnom angažmanu jednog broja razrednih nastavnika koji su trebali biti nosioci socijalne interakcije u redovnom razredu jer je defektolog radio u posebnoj

grupi s učenicima.

Viši rezultati E grupe u nekim varijablama "samostalnosti" ukazuje da su se izvedbenim programom defektologa uključile samo neke aktivnosti, što je i razumljivo s obzirom na kratak eksperimentalni period.

O značajnoj ulozi subjektivnosti procjenjivače defektologa u posebnim uvjetima govori viši rezultat na području komunikacije u K₃ grupi, što se ne bi moglo očekivati s obzirom na dodatna oštećenja učenika u posebnim uvjetima.

S obzirom na II. dio skale, može se konstatirati da su očitije razlike između eksperimentalne grupe i grupe u posebnim uvjetima. Defektolozi u posebnim uvjetima procijenili su da je u znatnoj mjeri prisutno nepoželjno ponašanje u grupi K₃. U odnosu na ostale kontrolne grupe nisu nađene veće razlike u usporedbi s E grupom.

Zabrinjavajuće je prisustvo "sramežljivosti" u eksperimentalnoj grupi, što znači da je prisutna pasivnost tih učenika u redovnom razredu, pa čak i onda kad je primjenjivan eksperimentalni model. To nam opet može ukazivati na nedovoljno poticanje te djece u redovnom razredu.

Iz tih se rezultata na području socijalizacije može zaključiti da su bili veći obrazovni efekti eksperimentalnog modela rada (Mavrin—Cavor, 1987) od socijalizacijskih efekata. Stoga se mogu predvidjeti neke korekcije eksperimentalnog modela, koje bi uključile što manje izdvajanje učenika iz redovnog razreda, jer podizanje razine socijalizacije zahtijeva boravljenje s ostalom djecom u razredu i izvan njega. Veća suradnja defektologa i razrednog nastavnika doprinijela bi i većem napretku na području socijalizacije.

LITERATURA

1. AAMD Adaptive Behavior Scale. Manual., AAMD, Washington, D.C. 1975.
2. Baltazar Scales of Adaptive Behavior U: Contemporary Assessment for Mentally Retarded Adolescents and Adults (A.S. Halpern i sur.) University Park Press, Baltimore, 1980. str. 71–72.
3. CLEMENTS, P.R. i sur.: Adaptive Behavior Scale Part Two: Relative Severity of Maladaptive Behavior, Amer. J. of Ment. Def., 1980, 84, str. 465–469.
4. FUTTERMAN, A.D. i S. ARNDT: The Construct of Predictive Validity of Adaptive Behavior, Amer. J. of Ment. Def, 1983, 88, str. 546–550.
5. GROSSMAN, H.J. (ed.): Manual on terminology and classification in mental retardation. Washington, D.C., AAMD, 1973.
6. KLEINBERG, J. i B. GALLIGAN: Effects of Deinstitutionalization on Adaptive Behavior of Mental Retarded Adults, Amer. J. of Ment. Def., 1983, 88., str. 21–27.
7. Mac DONALD, L. i L.E. BARTON: Measuring Severity of Behavior: A Revision of Part II of the Adaptive Behavior Scale, Amer. J. of. Ment. Def., 1986, 90, str. 418–424.
8. Mac EACHRON, A.E.: Istitucional Reform of Adaptive Functioning of Mentally Retarded Persons: A Field Experiment, Amer. J. of Men. Def., 1983, 88, str. 2–12.

9. MAVRIN–CAVOR, Lj.: Napredak u usvajanju znanja iz matematike učenika usporenog kognitivnog razvoja u redovnim i posebnim uvjetima odgoja i obrazovanja (u tisku).
10. Mid–Nebraska Mental Retardation Services Three Track System, U: Contemporary Assessment for Mentally Retarded Adolescents and Adults (A.S. Halpern i sur.), University Park Press, Baltimore, 1980, str. 78–79.
11. NIHIRA, K.: Factorial dimensions of adaptive behavior in adult retardates. Amer. J. of Ment. Def, 1969, 73, str. 868–878.
12. NIHIRA, K.: Development of Adaptive Behavior in the Mentally Retarded U: Research to Practice in Mental Retardation, Education and Training, Vol II (ed. P. Mittler) University Park Press, Baltimore, 1977.
13. Opći i nastavni plan i program specijalne osnovne škole za lako mentalno retardiranu djecu. Prosvjetni vjesnik, Zagreb, 3, 1973.
14. STANČIĆ, V. i sur.: Evaluacija socijalizacijskih i obrazovnih efekata odgoja, obrazovanja i rehabilitacija djece usporenog kognitivnog razvoja. Izvještaj br. I Opis istraživanja. Fakultet za defektologiju, Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1984.
15. TOMIYASU, Y.: Measurement of Adaptive Behavior in Japan. A Factor – analitic Study U: Research to Practice in Mental Retardation, Education and Training, Vol. II (ed. P. Mittler), University Park Press, Baltimore, 1977.

COMPARISON OF PROGRESS IN SOCIALISATION OF PUPILS RETARDED IN COGNITIVE DEVELOPMENT IN DIFFERENT MODELS OF EDUCATIONAL WORK

Summary

Purpose of this work was to investigate the effects of social integration of pupils retarded in cognitive development in the usual (regular) conditions of schooling. In the six month time period four different models of educational treatments were applied on a sample of 68 pupils retarded in cognitive development. For the evaluation of the socialisation effects the AAMD scale of social adaptation was used.

Results of the univariate analysis of variance show small effects of the experimental model of socialisation work with pupils. "Social interaction" was increased a little, but not in the desired degree, so that the group in the special condition could be estimated as more successful in this field. Higher level of socialization was achieved in the experimental group in some variables of "independence". In the second part of the AAMD scale the lowest level of socialization was found in the group in special conditions, but the groups in the regular conditions have similar results.

In further investigations the experimental forms of work should be improved. In such a way higher levels in socialisation could be expected.